

บทคัดย่อ

การศึกษาการแพทย์พื้นบ้านในบริบทของการฟื้นฟูหมอเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบันเป็นการศึกษาหมอเมืองในฐานะเป็นสถาบันในวัฒนธรรมชุมชน กล่าวคือในฐานะสถาบัน หมอเมืองมีองค์ความรู้ มีกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้ มีวัฒนธรรมและระบบคุณค่า มีหน้าที่และมีการปรับตัว เช่นเดียวกับสถาบันต่างๆ โดยเฉพาะเมื่อหมอเมืองเป็นสถาบันในวัฒนธรรมชุมชน ภูมิธรรมปัญญาจึงสอดคล้องกับวิถีชีวิตและการปรับตัวของชุมชนอย่างใกล้ชิด การศึกษาหมอเมืองจาก ‘เสียง’ ของคนใน ผ่านการบอกเล่าเรื่องราวของชีวิต การเรียนรู้และฝึกฝนในตนในกระบวนการเป็นหมอเมือง ตลอดจนการเลือกภาพตัวแทนความรู้และการให้คำอธิบายในเรื่องโรคเรื้อรัง เรื่องคำรับคำรา การวินิจฉัยและการบำบัดรักษาโรค ล้วนเป็นการให้ ‘นิยามความหมายใหม่’ ของหมอเมือง ที่สะท้อนภาวะการณ์ของสังคม โดยไม่มองข้ามเรื่องความทรงจำ ความรู้สึกนึกคิด การตัดสินใจ การทดลองความจริงของชีวิต โดยวิธีการลองถูกลองผิดของบุคคล ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการปรับตัวของปัจเจกและสังคมอย่างสำคัญ โดยเฉพาะในบริบทของการฟื้นฟูหมอเมืองในฐานะการณปัจจุบัน การรื้อฟื้นและสร้างองค์ความรู้ใหม่ของหมอเมืองแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างการแพทย์สมัยใหม่ที่ ‘เป็นทางการ’ กับการแพทย์พื้นบ้านที่ ‘ไม่เป็นทางการ’ ผ่านกระบวนการปรับแปรและสร้างตัวตนของหมอเมืองในเวทีต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในพิธีกรรม ในการบำบัดรักษาโรค การสืบทอดวิชาความรู้ การสร้างองค์รู้ การสื่อความหมาย ผ่านวิธีการวิเคราะห์ การตีความ การหยิบยืม การปรับเปลี่ยน เผยแพร่ สร้างสัญลักษณ์ ฯลฯ การศึกษาจาก ‘เสียง’ ของคนใน แสดงรูปแบบและเนื้อหา เป็นสองด้านของสิ่งเดียวกัน การสัมภาษณ์พูดคุยขอความรู้จากหมอเมืองอาวุโส ยังเป็นรูปแบบที่ผู้ศึกษาปรับใช้ตามบุคลิกและจริตমনัสของหมอปิ่นแก้ว ต้นนวล ซึ่งเป็นในทางครูบาอาจารย์ ผู้บอกวิชาความรู้ ให้คำอธิบายและให้นิยามความเปลี่ยนแปลงในเรื่องราวต่างๆ หมอปิ่นแก้ว ต้นนวล แสดงทรรศนะสะท้อนภูมิความคิดในการปรับตัวของหมอเมืองที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ การมองกระแสความเปลี่ยนแปลงในลักษณะกระบวนการแบบธรรมชาติ, การให้นิยามความหมายของ ‘หมอเมือง’ เพื่อชี้ถึงความแตกต่างกันในตัวบุคคลในทางความรู้และประสบการณ์, การรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของความรู้และวิธีการแสวงหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์, การตั้งคำถามต่ออำนาจภายนอกในการกำหนดมาตรฐานและการจัดการดูแลสุขภาพ และยังบอกกล่าวความต้องการให้หมอเมืองเป็นผู้รู้ และต้องการเผยแพร่ระบบความรู้ของหมอเมือง เพื่อสื่อสารกับคนในสังคม

ABSTRACT

It is a study of the traditional medicine in the context of its revival in Chiang Mai. It is carried out through a study of traditional doctors, particularly Pinkaew Tannual who stands at the forefront of the practices. As an embodiment of local culture and in possession of knowledge of long standing, he has adapted his expertise and modified his method of treatment in the changing circumstances. The study details biography, training, rite of passage, development, and beliefs of the man. The corpus of his medical knowledge is also documented.

The study mode of presentation adopts the actor's view. With his own voice, his action is appreciated via his memories, his thoughts and his decision-making process not entirely being free from the trial and error approaches. With the spread of modern medicine, the traditional health care has faced its possible oblivion. It has been marginalized and put into an opposite camp of "science". However, the dichotomy between "formal" and "informal" practices is not always valid. Pinkaew Tannual's approaches have much to help bring awareness forgotten in the modern medicine. The synthesis between his healing practices and traditional medical knowledge in combination with Buddhist compassion orientation is clearly a case in point.

With the new context of health problems in the North, the traditional way of caring has been revived and sought after. Its comprehensiveness of treatment – physical, spiritual, communal, unalienable, uneconomical – is now greater realized and highly valued. Moreover with populism in the air and tourism in the market, the traditional medicine has reemerged and increasingly gained general acceptance.

This study therefore could enhance an understanding of a culture of which the traditional medicine is a part. The man's outlook and explanation are important tales of current social malady and change. His knowledge and skills could be utilized for its practical as much as academic sake. The study sees itself as an invitation to Thai society to lend its ears to our withering away of thoughts and way of thinking.